

Fimmtudaginn 26. september 1996.

Nr. 490/1994.

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Guðrún Margrét Árnadóttir hrl.)

gegn

Einari Vilhjálmsyni

(Helgi Birgisson hrl.)

og gagnsök

Slysatrygging. Kjarasamningur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Guðrún Erlendsdóttir, Hjörtur Torfason, Hrafn Bragason og Pétur Kr. Hafstein.

Aðaláfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 16. desember 1994. Hann krefst aðallega sýknu af öllum kröfum gagnáfrýjanda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Til vara krefst hann þess, að dæmdar fjárhæðir verði lækkaðar og málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti látinn falla niður.

Gagnáfrýjandi áfrýjaði málinu með stefnu 5. janúar 1995. Hann krefst þess aðallega, að aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða sér 8.715.840 krónur, til vara 3.220.137 krónur og til þrautavara 1.832.194 krónur, í öllum tilvikum með dráttarvöxtum frá 13. febrúar 1993 til greiðsludags. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Með vísan til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda málskostnað fyrir Hæstarétti, svo sem í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður.

Aðaláfrýjandi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði gagnáfrýjanda, Einari Vilhjálmsyni, 150.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

S é r a t k v æ ð i
Guðrúnar Erlendsdóttur og
Péturs Kr. Hafstein

Eins og lýst er í héraðsdómi, voru reglur nr. 30/1990 um skilmála slysatryggingar ríkisstarfsmanna samkvæmt kjarasamningum vegna slysa, sem starfsmenn verða fyrir í starfi, staðfestar af fjármálaráðherra 16. janúar 1990 og birtar í B-deild Stjórnartíðinda. Í 15. gr. reglnanna sagði, að ákvæðum þeirra skyldi beita um slys, sem yrðu frá og með 1. apríl 1989. Reglur þessar tóku ekki sjálfkrafa gildi, heldur urðu stéttarfélögin að samþykkja þær og taka inn í kjarasamninginn ákvæði um slysatryggingu í samræmi við þær, sbr. 1. mgr. 3. gr. reglnanna. Stéttarfélagi gagnáfrýjanda var frá upphafi gerð grein fyrir því, að það væri skilyrði fyrir gildistöku þessara nýju reglna, að undirritað væri slíkt samkomulag um breytingu á kafla um slysatryggingu í kjarasamningi aðila, og meðan það væri ekki gert, giltu fyrri skilmálar. Gögn málsins bera með sér, að flest stéttarfélög ríkisstarfsmanna sömdu í kjölfar setningar framangreindra reglna um breytingar á ákvæðum kjarasamninga um slysatryggingar. Í öllum þeim samningum var sérstaklega tekið fram, að ákvæði hinna nýju reglna um fjárhæðir og skilmála giltu frá 1. apríl 1989. Með bréfi aðaláfrýjanda 31. desember 1990 var stéttarfélagi gagnáfrýjanda gefinn frestur til 1. febrúar 1991 til þess að undirrita samkomulagið og tekið fram, að eftir þann tíma myndi það gilda frá undirskriftardegi, en ekki aftur í tímann. Það var síðan ekki fyrr en 2. október 1991, að stéttarfélagið undirritaði samkomulagið, þar sem tekið var fram skýrum stöfum, að það gildi frá undirskriftardegi, og voru engin ákvæði í samkomulaginu um afturvirkni þess. Í grein 7.1.4 í samkomulaginu kom fram, að búið var að framreikna tryggingarfjárhæðir til núvirðis, en í eldri samningum við önnur stéttarfélög voru tryggingarfjárhæðir miðaðar við vísitölu framfærslukostnaðar í apríl 1989. Styður þetta þá túlkun, að samkomulagið hafi ekki átt að vera afturvirkt. Þegar litið er til þess, sem á undan var gengið, verður ekki fallist á það, að fyrirsvarsmenn stéttarfélagsins hafi mátt ætla, að samningurinn gildi frá og með 1. apríl 1989 þrátt fyrir orðalag sitt. Við teljum því, að réttilega hafi verið gert

upp við gagnáfrýjanda miðað við þær fjárhæðir, sem í gildi voru samkvæmt kjarasamningi stéttarfélags hans á slysdegi.

Við erum sammála héraðsdómara um það, að við ákvörðun bóta til handa gagnáfrýjanda skuli örorka ákvörðuð út frá læknisfræðilegu mati.

Samkvæmt framansögðu teljum við, að sýkna beri aðaláfrýjanda af kröfum gagnáfrýjanda, en teljum rétt að fella niður málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 30. september 1994.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 20. þ. m., er höfðað með stefnu, birtri 15. nóvember sl.

Stefnandi er Einar Vilhjálmsson, kt. 221128-7619, Smáraflöt 10, Garðabær. Stefndi er fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs.

Kröfur stefnanda eru aðallega, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 8.715.840 kr. ásamt dráttarvöxtum frá 13. febrúar 1993 til greiðsludags, til vara, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 3.220.137 kr. ásamt dráttarvöxtum frá 13. febrúar til greiðsludags, og til þrautavara, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 1.832.194 kr. ásamt dráttarvöxtum frá 13. febrúar 1993 til greiðsludags. Þá er þess krafist, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda hæfilegan málskostnað að viðbættum virðisaukaskatti.

Engar kröfur eru gerðar á hendur réttargæslustefnda, Tollvarðafélagi Íslands, en þess krafist, að málskostnaður verði felldur niður.

Af hálfu stefnda er aðallega krafist sýknu af öllum kröfum stefnanda og að sér verði dæmdur málskostnaður úr hendi stefnanda að mati réttarins. Til vara er þess krafist, að stefnukröfur verði stórlega lækkaðar og málskostnaður í því tilviki felldur niður.

Af hálfu réttargæslustefnda er þess krafist, að honum verði dæmdur hæfilegur málskostnaður úr hendi stefnanda.

II.

Hinn 19. september 1990 var ekið aftan á bifreið stefnanda, sem var kyrrstæð á Reykjanesbraut. Áreksturinn var harður, og hlaut stefnandi mikið högg á höfuð og hné, en tagnaði auk þess í hálsi og baki. Stefnandi var til meðferðar bæði hjá læknum og í sjúkrahjálfun vegna þeirra meiðsla, sem hann hlaut af slysinu.

Hinn 24. september 1991 mat Júlíus Valsson læknir tímabundna og varanlega örorku stefnanda vegna slyssins. Í matinu eru raktar helstu afleiðingar slyssins á heilsufar stefnanda, en í niðurstöðu þess segir svo:

„Slasaði er sextíu og tveggja ára gamall ökumaður fólksbifreiðar, er lenti í hörðum aftanáakstri 19. september 1990. Hlaut hann höfuðhögg og slæma hálstögnun. Þrátt fyrir það að töluvert langt sé nú liðið, frá því að áður-nefnt slys varð, og þrátt fyrir ýmiss konar meðferð hefur slasaði ekki náð sér að fullu. Hann er með sífellda höfuðverki, og hann hrjá einbeitingar-örðugleikar og sjóntruflanir, er einnig með sífelld óþægindi í hálsi og herðum með verkjaleiðni niður í vinstra handlegg og einnig með óþægindi í baki með leiðni niður í vinstra fót. Hér er um að ræða slæma hálstögnun og svokallað post commotional syndrome eða ástand eftir höfuðhögg með heilahristingi. Hefur þetta valdið bæði tímabundinni og varanlegri örorku slasaða, og má ólíklegt telja, að hann nái sér að fullu. Pykir því rétt að meta nú bæði tímabundna og varanlega örorku slasaða vegna umferðarslyssins 19. september 1990 sem hér segir:

Í níu mánuði	100%
Varanleg örorka	20%“.

Hinn 2. júní 1992 voru þeir Páll B. Helgason læknir og Sverrir Bergmann læknir fengnir til að meta, ef tímabært væri, hver væri læknisfræðileg örorka stefnanda, tímabundið og varanleg, enn fremur, hver væri varanleg skerðing á getu stefnanda til að afla vinnutekna út frá upp gefnum forsendum.

Matsmenn skiluðu matsgerð, dagsettri 9. september 1992.

Í álitu matsmanna kemur fram, að þeir telja tímabært að meta örorku stefnanda. Í álitinu segir síðan:

„a) Læknisfræðileg örorka EV reiknast samsett af þremur höfuðþáttum: 1) truflun á heilastarfsemi, sem telst valda 35% líkamstjóns, 2) sjúkleika vegna hálsáverka, er telst valda 15% líkamstjóns, og sjúkleika vegna mjóbaksáverka 15% líkamstjóns. Samreiknað veldur þetta 54% líkamstjóns, sem skal reiknast 50% heildarskaði („impairment“) skv. nálgunaraðferð. Er miðað við fullhraustan einstakling á sama aldri. Tölur þessar eru reiknaðar skv. líkamstjónsstuðlum American Medical Association.

b) Fjárhagsleg örorka EV er ekki tímabundin, heldur varanleg frá og með slysdegi. Talið er fullvíst, að frekari bati verði ekki. Til að afla vinnutekna með andlegum störfum, sambærilegum við fyrri störf og getu, er um 100% örorku að ræða. Hið sama gildir um líkamleg störf, en hvað þau snertir, er órókrétt að ætla, að EV geti aflað sér tekna vegna verkja, vanlíðunar, þreytu og úthaldsleysis. Því er hér einnig um 100% fjárhagslega örorku að ræða“.

Í stefnu kemur fram, að Vátryggingafélag Íslands hafi í kjölfar þessarar niðurstöðu gengið frá fullnaðaruppgjöri skaðabóta til stefnanda miðað við algjöra starfsorkuskerðingu.

Með bréfi, dags. 13. janúar 1993, krafði stefnandi stefnda um greiðslu úr slysatriyggingu ríkisstarfsmanna vegna slyssins, en stefnandi var tollvörður í tollgæslunni í Reykjavík, þegar hann slasaðist, og var á leið frá heimili sínu til vinnustaðar, er slysið varð.

Sjónarmið stefnda, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, voru þau, að ekki var fallist á að greiða stefnanda bætur miðað við 100% varanlega örorku.

Með bréfi stefnda, dags. 2. febrúar 1993, var því haldið fram, að reglur nr. 30 og 31/1990 hafi ekki tekið gildi milli Tollvarðafélags Íslands og fjármálaráðherra fyrr en með samkomulagi sömu aðila, dags. 2. október 1991. Þar sem stefnandi hafi slasast 19. september 1990, hafi gilt eldri reglur kjarasamnings um fjárhæðir, sem séu lægri en fjárhæðir samkvæmt reglum 30 og 31 frá 1991. Bréfi þessu fylgdi ávísun, að fjárhæð 1.609.595 kr., sem bætur miðað við metna 50% læknisfræðilega örorku.

Af hálfu stefnanda var í bréfi 3. s. m. ítrekuð krafa um bætur á grundvelli reglna nr. 30/1990, auk þess sem stefnandi ætti rétt til bóta miðað við 100% örorku. Af hálfu stefnda var frekari bótakröfu stefnanda hafnað.

Af hálfu stefnanda er í málinu við það miðað, að við uppgjör bóta hans beri að leggja til grundvallar reglur nr. 30/1990 um skilmála slysatriyggingar ríkisstarfsmanna skv. kjarasamningum vegna slysa, sem starfsmenn verða fyrir í starfi, og niðurstöðu dómkvaddra matsmanna um 100% varanlega örorku.

Reglur nr. 30/1990 hafi verið birtar í B-deild Stjórnartíðinda 16. janúar 1990. Með birtingu þeirra hafi almenningi, þ. á m. stefnanda, verið kynnt efni þeirra, og hafi hann mátt treysta því, að reglurnar væru í gildi. Jafnframt hafi þær við birtingu orðið skuldbindandi fyrir stefnda. Í reglunum sé stéttarfélögum ekki settur neinn tímafrestur til að semja við fjármálaráðherra um breytingar á ákvæðum kjarasamninga um slysatriyggingar. Nægilegt hafi verið, að í kjarasamningi væri ákvæði um slysatriyggingu samkvæmt reglum nr. 30/1990, og hafi þá borið að breyta ákvæðum þeirra um slys, sem orðið hafi frá og með 1. apríl 1989, sbr. 15. gr. Reglurnar séu m. ö. o. afturvirkar.

Í samkomulagi réttargæslustefnda frá 2. október 1991 segi í gr. 7.1.1, að um skilmála slysatriygginga í kjarasamningi aðila gildi reglur nr. 30 og 31/1990, sem fjármálaráðherra hafi sett. Samkvæmt samkomulaginu gildi því 15. gr. eins og önnur ákvæði regnanna um slysatriygginguna og taki til slysa, sem urðu frá og með 1. apríl 1989.

Í 10. gr. reglnanna sé fjallað um varanlega örorku. Hvorki þar né annars staðar í reglunum sé að finna skilgreiningu á hugtakinu varanleg örorka. Í tl. 3 þeirrar greinar séu gefnar ákveðnar reglur, sem fylgja skuli við ákvörðun örorku.

Örorkumati sé ætlað að meta áhrif líkamsspjalla á vinnugetu manna, þ. e., hver áhrif meiðsl hafi á getu manna til tekjuöflunar. Fram komi í mati dómkvaddra, að hvað snerti líkamleg störf, sé örökrétt að ætla, að stefnandi geti aflað sér tekna vegna verkja, vanlíðunar, þreytu og úthaldsleysis. Því sé um 100% fjárhagslega örorku að ræða.

Í reglum nr. 30/1990 segi ekkert um það, hvort við ákvörðun varanlegrar örorku skuli beita fjárhagslegu örorkumati eða læknisfræðilegu eða annars konar mati, sem geti verið sambland af hinum tveimur.

Samkvæmt reglunum hafi stefnandi verið slysátryggður vegna varanlegrar örorku. Við mat á bótum til hans beri að leggja til grundvallar, að hve miklu leyti slysið skerði almenna vinnugetu hans. Óumdeilt sé, að sú skerðing sé 100% án tillits til starfs, sérstakra hæfileika eða þjóffélagsstöðu.

Af hálfu stefnanda er því fram haldið, að bætur til hans hafi borið að miða við, að hann hafi orðið fyrir 100% varanlegri örorku vegna slyssins. Samkvæmt reglum 30/1990 gerir það samtals 10.325.435 kr. miðað við vísitölu framfærslukostnaðar í janúar 1993. Stefndi greiddi stefnanda 1.564.232 kr. í örorkubætur og 45.363 kr. í vexti, eða samtals 1.609.595 kr., og vanti því 8.715.840 kr. upp á fullar bætur til stefnanda. Sé það aðalkrafa hans í málinu.

Stefnanda reiknast til, að á slysdegi 19. september 1990 hafi viðmiðunartala örorkubóta skv. eldri reglum kjarasamnings verið 2.086.054 kr. Verði talið, að ekki beri að beita reglum nr. 30/1990 við ákvörðun bóta til stefnanda, hefðu bætur til hans skv. eldri reglum kjarasamnings miðað við 100% varanlega örorku numið 4.693.618 krónum. Almennir sparisjóðsveltir að liðnu ári frá slysdegi til 13. febrúar 1993 séu 2,9%. Samkvæmt því hefðu stefnanda borið samtals 4.829.732 kr. í bætur. Stefndi hafi greitt stefnanda í örorkubætur og vexti 1.609.595 kr., og vanti þá 3.220.137 kr. upp á, að hann hafi fengið fullar bætur miðað við greindar forsendur, og sé það varakrafa stefnanda.

Verði talið, að stefnandi eigi rétt á bótum miðað við 50% varanlega örorku og að við ákvörðun þeirra beri að beita reglum nr. 30/1990, hefðu bæturnar átt að nema 3.441.789 kr. miðað við vísitölu framfærslukostnaðar í janúar 1993, 164,1 stig. Vanti því 1.832.194 kr. á, að stefnandi hafi fengið fullar bætur. Sé sú fjárhæð þrautavarakrafa stefnanda í málinu.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að stéttarfélag ríkisstarfsmanna hafi flest samið um breytingar á ákvæðum kjarasamninga um slysátryggingar í kjölfar setningar skilmála nr. 30/1990 og 31/1990. Hafi það verið gert innan þess frests, sem stefndi hafi veitt til að gera samninga um breytingar á fjárhæðum og skilmálum með afturvirkum hætti.

Sérstaklega hafi verið skorað á stéttarfélög, sem höfðu ekki gengið frá slíkum samningum 31. desember 1990, að ganga frá þeim, og hafi verið settur til þess frestur til 1. febrúar 1991. Tvö stéttarfélög hafi hafnað því að gera samninga um breytingar á slysaftryggingu kjarasamninga sinna, þ. á m. réttargæslustefndi.

Þannig liggi fyrir í máli þessu, að réttargæslustefndi hafi hafnað því beinlínis að gera samning um afturvirkar breytingar á grundvallarákvæðum, þ. á m. tryggingarfjárhæðum. Skipti þá ekki máli, hvort til grundvallar því hafi legið bein ákvörðun réttargæslustefnda á þeim tíma eða aðgerðaleysi hans.

Hópslysaftryggingar launþega á sviði einkavátryggingar skv. 4. kafla laga nr. 20/1954 um vátryggingarsamninga feli í sér skyldu til að greiða fyrir fram ákveðna fjárhæð við vátryggingaratburð í samræmi við samning (skilmála), sem vátryggingartaki geri við vátryggingafélagið, án tillits til þess, hvort meira eða minna fjártjón hljóti af.

Reglur nr. 30/1990 frá 16. janúar 1990 um skilmála slysaftryggingar ríkisstarfsmanna séu almennir skilmálar á því sviði. Að því marki, sem kjarasamningar ríkisstarfsmanna kveði á um tryggingu á grundvelli þeirra, hafi skilmálarnir getað varðað réttarstöðu fjölmargra ríkisstarfsmanna og því birtir í B-deild Stjórnartíðinda.

Réttur launþega til bóta úr slíkri slysaftryggingu sé háður því, að stéttarfélag hafi gert kjarasamning, þar sem kveðið sé á um töku slíkrar tryggingar. Um bótafjárhæðir og skilmála sé samið í kjarasamningi aðila. Réttur launþega til bóta ráðist af þeim skilmálum, sem gildandi séu samkvæmt kjarasamningi, þegar vátryggingaratburð ber að höndum. Sérstakan samning þurfi, ef leggja eigi aðra skilmála eða viðmiðunarfjárhæð til grundvallar við uppgjör bóta vegna slysa en þar greini.

Aðilum kjarasamnings sé í sjálfsveld sett, hvort þeir semji um breytingar á gildandi ákvæðum kjarasamnings, hvort heldur sé um tryggingarfjárhæðir eða skilmála, sem gilda skuli um trygginguna, og frá hvaða tíma breytingin taki gildi. Skilmálar slysaftrygginga ríkisstarfsmanna nr. 30/1990 gildi þannig ekki, hvorki almennt né heldur afturvirkt, nema sérstaklega sé samið um það í kjarasamningi. Reglur 15. gr. í almennum slysaftryggingarskilmálum nr. 30/1990 feli þannig ekki í sér sjálfstæðar almennar reglur um, að beita eigi þeim skilmálum og fjárhæðum afturvirkt á öll slys, sem óheimilt sé að víkja frá vegna kjarasamninga, er gerðir séu löngu eftir setningu þeirra. Engu skipti, þótt stéttarfélagunum sjálfum hafi ekki verið settur sérstakur frestur í skilmálunum til að semja um breytingar á ákvæðum um slysaftryggingar, eins og haldið sé fram af hálfu stefnanda. Þetta komi líka skýrt fram í

ákvæðum 3. gr. þeirra, þar sem segi, að það sé skilyrði trygginga samkvæmt þeim skilmálum, að í kjarasamningi starfsmanna sé kveðið á um slysatryggingu í samræmi við þær reglur. Af skilyrðum 3. gr. reglnanna og 11. gr. vátryggingarsamningalaga leiði, að regla 15. gr. geti því aðeins gilt afturvirkkt um bótakröfu, sem stofnast hafi vegna slysa fyrir undirritun kjarasamnings, en eftir 1. apríl 1989, að sérstaklega sé kveðið á um slíkt í kjarasamningnum sjálfum.

Hinn 2. október 1991 hafi verið samið við réttargæslustefnda um breytingar á tryggingarákvæðum gildandi kjarasamnings um tryggingarfjárhæðir og tryggingin felld undir skilmála nr. 30/1990. Í þeim samningi hafi ekki verið samið um neina afturvirkni, hvorki varðandi gildistöku, fjárhæð né skilmála að öðru leyti. Samkvæmt skýrum ákvæðum þessa samkomulags hafi breyttar fjárhæðir og skilmálar ekki tekið gildi fyrr en á undirskriftardegi. Sé því mótmælt sem röngu, að við þá samningsgerð hafi verið miðað við afturvirkni á grundvelli 15. gr. skilmálanna, heldur eigi slíkt hvorki stóð í orðalagi samkomulagsins né aðdraganda samningsgerðarinnar.

Stefnandi hafi réttilega fengið gerðar upp bætur á grundvelli þeirra skilmála og fjárhæða er voru í gildi á slysdegi. Engum samningum hafi verið til að dreifa milli stefnda og réttargæslustefnda, er stefnandi geti stutt kröfur sínar við í málinu. Kröfur stefnanda hafi því enga lagastoð, hvernig sem á sé litið, og beri að sýkna stefnda algerlega af þessari kröfugerð.

Kröfum stefnanda um, að bætur til hans miðist við 100% örorku á grundvelli getu til að afla tekna með vinnu, sé einnig eindregið vísað á bug. Ágreiningsefni þessa þáttar málsins lúti að því, á hvaða grundvelli ákvarða beri varanlega örorku samkvæmt þeim samningum, sem gilda og gilt hafi um slíkar slysatryggingar. Horfir ágreiningsefnið eins við, hvort sem litið er til eldri eða yngri skilmála. Uppgjör til stefnanda beri að ákvarða á grundvelli læknisfræðilegs örorkumats án tillits til starfs eða menntunar og hver áhrif örorkan hefur á getu til að afla vinnutekna.

Fyrir liggi, að örorka stefnanda sé mismikil eftir því, hvort miðað sé við læknisfræðilegan grundvöll, sem leiðir til 50% varanlegrar örorku, eða örorkuprósentu, sem ákveðin sé á grundvelli fjárhagslegs örorkumats, sem metið sé 100%.

Málsókn stefnanda er til komin vegna þess, að reglur skilmála slysatrygginga um ákvörðun örorkugrundvallar séu í hans tilvikum óhagstæðari, að því er varðar niðurstöðu örorkuprósentu, en ef bótaréttur miðaðist við örorkugrundvöll, er byggðist á getu hans til að afla tekna með vinnu. Í skilmálum um hópslysatryggingu launþega sé gert ráð fyrir því, að örorkumatsgrundvöllur sé í öllum tilvikum hinn sami, þ. e. læknisfræðilegt mat. Kröfugerð

stefnanda feli hins vegar í sér, að byggt verði á allt öðrum grundvelli við mat á örorku en gilt hafi og fylgt hafi verið í framkvæmd við uppgjör slys-trygginga hjá tryggingafélögum vegna slys-trygginga almennt og slys-trygginga samkvæmt kjarasamningum.

Í lækisfræðilegu örorkumati sé stuðst við örorkumatstöflur, þar sem ýmsar tegundir líkamsspjalla og örkuml séu metin sérstaklega til örorkustigs í hundraðshlutum. Sams konar áverka skuli í öllum tilvikum meta til sama hundraðshluta án tillits til starfs eða menntunar tjónþola og án þess að líta til þess, hver áhrif örorkan hafi á getu til að afla vinnutekna.

Í skilmálum slys-trygginga launþega í grein 3.2 kemur skýrt fram, að örorku samkvæmt þeirri tryggingu skal ákvarða samkvæmt þeim reglum, er gilda um framkvæmd lækisfræðilegs örorkumats og að framan eru raktar. Sama gildir samkvæmt 10. gr. reglna nr. 30/1990, og hafi því engin breyting orðið við setningu þeirra. Frá öndverðu hefur verið við það miðað, að sú slys-trygging, sem kjarasamningar kvæðu á um, væri summutrygging, þar sem örorkan væri í öllum tilvikum ákvörðuð út frá lækisfræðilegu mati og á engan hátt bæri að líta til áhrifa meiðsla í heild á tekjuöflunargetu viðkomandi með vinnu. Á grundvelli þessa skilnings á skilmálum tryggingafélaga hafa tryggingafélög og ríkissjóður greitt bætur úr slys-tryggingu launþega á grundvelli metinnar lækisfræðilegrar örorku. Örorka og bótafjárhæð reiknuð á grundvelli hennar hafi þannig ákvarðast út frá því lækisfræðilega mati. Stefnandi hafi réttilega fengið greiddar bætur miðað við 50% varanlega örorku. Krafa hans um uppgjör miðað við 100% örorku byggist ekki á örorkumatsgrundvelli, sem stoð eigi í skilmálum slys-trygginganna, og beri því einnig að sýkna af þeirri kröfugerð hans.

Í greinargerð réttargæslustefnda, Tollvarðafélags Íslands, er þess getið, að það hafi verið skilningur þess félags, að samkomulag, er gert var við stefnda um breytingar á kafla kjarasamnings, aðallega um slys-tryggingar, gildi um slys, sem orðið hefðu frá og með 1. apríl 1989. Þessi skilningur styðjist við 15. gr. reglna nr. 30/1990, þar sem fram komi, að þeim skuli beita um slys, er orðið hafi frá umræddum tíma. Umræddar reglur, sem séu lögformlega settar af ráðherra og hafi verið birtar með formlegum hætti í Stjórnartíðindum, gangi einfaldlega frammar einstökum samningum, sem undirmenn ráðherra geri í hans nafni.

Ástæða þess, að samkomulagið hafi ekki verið undirritað fyrr en 2. október 1991, hafi verið sú, að réttargæslustefndi hafi ætíð leitast við að ná viðtækari bótavernd fyrir félagsmenn sína en almennt gildi fyrir ríkisstarfsmenn. Hafi félög lögreglumanna og réttargæslustefndi átt samstöðu að þessu leyti. Af þeirri ástæðu hafi réttargæslustefndi og lögreglufélögin hafnað því að gerast aðilar að slys-tryggingasamkomulaginu í upphafi.

Af hálfu réttargæslustefnda hafi verið leitað eftir samkomulagi um víðari skilgreiningu þess, hvenær tollverðir teldust vera að störfum, og jafnframt um, að tryggingin skyldi ekki einungis ná til tjóns þeirra sjálfra, heldur og tjóns fjölskyldna þeirra við tilteknar aðstæður. Þá hafi verið leitað eftir viðurkenningu á auknum rétti til skaða- og miskabóta frá vinnuveitanda, ef tollvörður yrði fyrir tjóni í starfi frá ókunnum eða eignalausum aðila.

Framangreindar hugmyndir réttargæslustefnda hafi ekki fengið undirtektir viðsemjandans, og því hafi niðurstaðan orðið sú, að réttargæslustefndi hafi gerst aðili að samkomulaginu í október 1991.

Hér fyrir dómi gáfu vitnaskýrslur Sigrún V. Ásgeirsdóttir deildarstjóri, Birgir Guðjónsson skrifstofustjóri, Stefán Bjargmundsson tollvörður og Jón Ágúst Eggertsson tollvörður.

III.

Niðurstaða.

Stefnandi var starfsmaður Tollgæslunnar í Reykjavík, er hann lenti í umferðarslysi á leið til vinnu sinnar 19. september 1990. Krefur hann nú stefnda um bætur skv. reglum nr. 30/1990 um skilmála slysaftryggingar ríkisstarfsmanna skv. kjarasamningum vegna slysa, sem starfsmenn verða fyrir í starfi. Greinir aðila á um það, hvort þeim reglum skuli beitt um uppgjör örorkubóta til stefnanda eða hvort við uppgjörið skuli beita ákvæðum eldri reglna. Í tilviki stefnanda leiðir beiting eldri reglna til lægri bóta en ef reglum nr. 30/1990 yrði beitt, en við gildistöku þeirra urðu breytingar á eldri ákvæðum slysaftrygginga ríkisstarfsmanna til hækkunar bótafjárhæða vegna vinnuslysa og uppgjörsmáta bóta vegna varanlegrar örorku.

Reglur nr. 30/1990 voru staðfestar af fjármálaráðherra 16. janúar 1990 og birtar í B-deild Stjórnartíðinda. Sams konar reglur voru staðfestar vegna slysa ríkisstarfsmanna utan starfa nr. 31/1990, en þær reglur koma ekki til greina í máli þessu.

Í 1. mgr. 3. gr. reglna nr. 30/1990 kemur fram, að trygging samkvæmt þeim taki til ríkisstarfsmanna, sem séu félagar í stéttarfélagi, er gert hafi kjarasamning við fjármálaráðherra skv. ákvæðum laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna, enda taki samningurinn til starfsmannsins og í samningnum sé ákvæði um slysaftryggingu í samræmi við reglur þessar. Í 15. gr. þeirra segir, að reglurnar öðlist þegar gildi, en ákvæðum þeirra skuli beita um slys, sem yrðu frá og með 1. apríl 1989. Í reglum nr. 30/1990 eru viðkomandi stéttarfélögum ekki sett tímamörk til að ljúka umræddum kjarasamningi við stefnda.

Fyrir liggur, að launadeild fjármálaráðuneytisins gekk eftir því, að stéttar-

félag stefnanda, réttargæslustefndi í máli þessu, undirritaði samkomulag um breytingu á kafla um slysaftryggingu í kjarasamningi aðila. Í bréfi launadeildar, dags. 31. desember 1990, þessa efnis segir svo í niðurlagi:

„Ákveðið hefur verið að gefa frest til 1. febrúar 1991 til undirritunar samkomulags, þar sem gert er ráð fyrir hækkun bótafjárhæða frá 1. febrúar 1987. Ef gengið verður frá samkomulagi eftir þann tíma, mun það gilda frá undirskriftardegi, en ekki aftur í tímann.“

Í árslok 1990 hafði réttargæslustefndi ekki undirritað breyttan kjarasamning í samræmi við reglur nr. 30/1990. Orsök þess var, að réttargæslustefndi leitaði eftir betri kjörum fyrir félagsmenn sína en reglur samkomulagsins buðu upp á. Þegar hins vegar varð ljóst, að slíkt náðist ekki, var undirritað samkomulag stefnda og réttargæslustefnda 2. október 1991 um breytingu á kjarasamningi í samræmi við reglur nr. 30/1990.

Í samkomulaginu frá 2. október 1991 segir, að frá undirskriftardegi falli úr gildi allar greinar eldri kafla slysaftrygginga í kjarasamningi aðila, en í staðinn gildi frá sama tíma þær reglur, sem fram komi í samkomulaginu. Um skilmála hinna nýju ákvæða gildi sérstakar reglur, nr. 30/1990 og nr. 31/1990 sem fjármálaráðherra hafi sett.

Í samkomulaginu er ekki vikið að bréfi launadeildar frá 31. desember 1990, og ekki kemur þar fram, að það bréf hafi legið frammi við undirritun samkomulagsins eða verið með öðrum hætti hluti þess. Þá er ekki tekið fram í samkomulaginu, að 15. gr. reglna nr. 30/1990 hafi verið vikið til hliðar og að slysaftrygging skv. þeirri grein taki aðeins til slysa frá undirskriftardegi samkomulagsins.

Það er álit dómsins, þegar til þessa atriða er litið, að réttargæslustefndi hafi mátt ætla, að reglur nr. 30/1990 giltu í heild sinni, þ. m. t. 15. gr. þeirra, með gerð samkomulagsins frá 2. október 1991 og félagsmönnum hans þar með tryggður sambærilegur réttur til slysabóta og aðrir ríkisstarfsmenn nutu á þeim tíma. Samkvæmt því ber að fallast á með stefnanda, að reglum nr. 30/1990 skuli beita við uppgjör bóta til handa stefnanda.

Óumdeilt er í málinu, að varanleg örorka stefnanda er mismikil eftir því, hvort farið er eftir lækisfræðilegu örorkumati, sem er 50%, eða matið er reist á grundvelli fjárhagslegs örorkumats, sem er 100%.

Samkvæmt 2. gr. reglna nr. 30/1990 gilda um trygginguna lög nr. 20/1954 um váttryggingarsamninga, þegar ekki er vikið frá þeim í reglunum.

Í 10. gr. regnanna er fjallað um bætur fyrir varanlega örorku. Þar segir, að við ákvörðun örorku skuli fylgja þeim reglum, sem þar koma fram, m. a. töflu um örorkumat, sem hafa skuli til hliðsjónar. Þá segir í 10. gr., lið 3.5., að við ákvörðun örorku beri ekki að taka tillit til starfs, sérstakra hæfileika slas-
aða né þjóðfélagsstöðu.

Samkvæmt þessu ber að fallast á með stefnda, að við ákvörðun bóta til handa stefnanda skuli örorka ákvörðuð út frá læknisfræðilegu mati, en ekki tengjast fjárhagslegum afleiðingum slyssins.

Þessi niðurstaða leiðir til þess, að bætur skuli greiða miðað við 50% varanlega örorku stefnanda, en á grundvelli reglna 30/1990. Ber því að fallast á þrautavarakröfu stefnanda, sem byggist á þessum forsendum og er ekki mót-mælt tölulega af hálfu stefnda.

Af hálfu stefnanda er krafist dráttarvaxta á dæmdar fjárhæðir frá 13. janúar 1993, en þann dag sendi lögmaður hans stefnda kröfubréf ásamt matsgerð. Rétt þykir, þegar til ágreinings málsaðila er litið, að upphafstími dráttarvaxta miðist við dómsuppsögu.

Samkvæmt þeirri niðurstöðu ber stefnda að greiða stefnanda 1.832.194 kr. ásamt vöxtum skv. 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 2. gr. laga nr. 67/1989, frá 13. janúar 1993 til uppsögudags dóms 30. september 1994, en með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga frá þ. d. til greiðsludags.

Stefndi greiði stefnanda málskostnað, 250.000 kr., þar með talinn virðis-
aukaskatt.

Málskostnaður milli stefnanda og réttargæslustefnda skal falla niður.

Valtýr Sigurðsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði stefnanda, Einari Vilhjálmsyni, 1.832.194 kr. ásamt vöxtum skv. 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 2. gr. laga nr. 67/1989, frá 13. janúar 1993 til 30. september 1994, en með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga frá þeim degi til greiðsludags.

Stefndi greiði stefnanda 250.000 kr. í málskostnað, þar með talinn virðisaukaskatt.

Málskostnaður milli stefnanda og réttargæslustefnda skal falla niður.